

CZU 343.211.3

RESPECTAREA VIEȚII PRIVATE ÎN FAZA DE VERIFICARE A SESIZĂRII ÎN CAZUL COMITERII INFRAȚIUNII

Serghei DERENEV,

doctorand, asistent universitar al Catedrei

„Procedură penală, criminalistică și securitate informațională”

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,

ORCID: 0000-0002-7380-3328

Rezumat

Prezenta lucrare cuprinde un studiu asupra necesității respectării principiilor fundamentale ale participanților procesului penal prin prisma acțiunilor de urmărire penală, pe care le efectuează ofițerul de urmărire penală în cursul realizării justiției.

Această prezentare intenționează să sublinieze evoluția conceptului de viață privată, importanța acestuia într-o societate a noilor tehnologii și principalele reglementări internaționale și naționale ce consacără dreptul la viață privată.

Cuvinte-cheie: dreptul la viață privată, reglementări, prelucrare, date cu caracter personal, principii, sesizare, proces penal.

Summary

The present paper includes a study on the need to respect the fundamental principles of the participants in the criminal process through the lens of the criminal investigation actions carried out by the criminal investigation officer during the administration of justice.

This presentation intends to highlight the evolution of the concept of private life, its importance in a society of new technologies and the main international and national regulations that enshrine the right to private life

Keywords: right to privacy, regulations, processing, personal data, principles, reporting, criminal process.

Protejarea drepturilor și a libertăților fundamentale ale omului reprezintă obligația pozitivă a organului de urmărire penală și a instanțelor judecătorești. Odată cu sesizarea acestora și înregistrarea sesizării, ele vor fi obligate să răspundă unui scop unic, și anume de a aplica legea procesual-penală în vederea stabilirii componenței de infracțiune și a persoanei sau a persoanelor care au săvârșit fapta respectivă.

În acest sens, scopul procesului penal fiind protejarea persoanei, societății și statului de infracțiuni, însă este necesar de remarcat că, în conformitate cu art. 7 alin. (1) CPP, „Procesul penal se desfășoară în strictă confor-

mitate cu principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional, cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte, cu prevederile Constituției Republicii Moldova și ale prezentului Cod”.

În esență, principiul legalității ar asigura buna desfășurare a procesului penal, dar totuși acesta nu este suficient, prin urmare, garanțiile sunt acele mijloace care asigură drepturilor și libertăților persoanei în activitatea de urmărire penală [1].

În art. 274 alin. (1) Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova se stabilește precum că organul de urmărire penală sau procurorul sesizat în modul prevăzut în art. 262 și 273 Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova dispune în termen de 30 de zile, prin ordonanță, începerea urmăririi penale în cazul în care, din cuprinsul actului de sesizare sau al actelor de constatare, rezultă o bănuială rezonabilă că a fost săvârșită o infracțiune și nu există vreuna din circumstanțele care exclud urmărirea penală, informând despre aceasta persoana care a înaintat sesizarea sau organul respective, alin. (2) al respectivului articol arată că în cazul în care organul de urmărire penală sau procurorul se autosesizează în privința începerii urmăririi penale, el întocmește un proces-verbal în care consemnează cele constatate privitor la infracțiunea depistată, apoi, prin ordonanță, dispune începerea urmăririi penale [1].

În cadrul procesului penal, anume în perioada de verificare a sesizării, este necesar de a fi realizate unele procedee probatorii, care, deseori pot duce la restrângerea drepturilor și libertăților persoanei, iar unul din aceste drepturi căruia i se aduc anumite limitări este dreptul persoanei la viața privată și de familie.

La această etapă după părerea mea organele responsabile de realizarea justiției ar trebui să stabilească un coraport dintre scopul procesului penal, principiul proporționalității, principiul respectării vieții private, deoarece orice acțiune de urmărire penală necesară a fi efectuată ar trebui să impună existența unui raport rezonabil între mijloacele utilizate și obiectivul urmărit, în așa fel încât să nu admită careva încălcări la faza de verificare a sesizării.

În legătură cu termenul vizat de 30 de zile se pune întrebarea privitor la acțiunile de urmărire penale pasibile a fi efectuate și, implicit, garanțiile drepturilor persoanelor implicate în procesul penal până la declanșarea urmăririi penale [2].

În cele din urmă este necesar de a analiza acțiunile de urmărire penală, care sunt necesare a fi efectuate la faza de verificare a sesizării pentru a nu admite careva ingerințe sau lezări a drepturilor fundamentale ale omului.

Recomandarea nr. 38 al Curții Supreme de Justiție „Cu privire la acțiunile procesuale care pot fi efectuate din momentul sesizării sau autosesizării organului competent până la declanșarea urmăririi penale”, face referire expres la acele acțiuni de urmărire penală care pot fi efectuate până la începerea urmăririi penale și anume: audierea martorilor, cercetarea la fața locului, prezentarea spre recunoaștere, experimentul, examinarea corporală, examinarea cadavrului, constatarea tehnico-științifică și medico-legală.

Analizând Recomandarea nr. 38 al Curții Supreme de Justiție în coraport cu literatura de specialitate, putem sesiza careva divergențe referitor la acțiunile posibil de efectuat în faza de verificare a sesizării, și anume:

Autorul Tudor Osoianu și Dinu Ostavciuc în Suportul de curs „Urmărirea penală” sunt de părerea că până la începerea urmăririi penale este posibil de efectuat și confruntarea, ceea ce în recomandarea nr. 38 nu este prevăzut. Ultimii sunt de părerea că în faza de verificare a sesizării în cazul în care sunt divergențe între declarațiile a doi martori, a două părți vătămate, a doua victime, a unui martor și victimă sau a unui martor și partea vătămată, confruntarea se va putea efectua și până la începerea urmăririi penale [9, p. 195].

Autorii A.V. Dulov și P.D. Nesterenko susțin precum că spre deosebire de audiere, la confruntare are loc o presiune emoțională mult mai mare asupra unui participant prin faptul prezenței altui participant la proces [10].

Indirect asupra acțiunilor de urmărire penală posibil a fi efectuate s-a expus și Igor Dolea în „Comentariul Aplicativ” al Codului de Procedură Penală unde a specificat faptul că acțiunea respectivă se poate desfășura fără antrenarea făptuitorului, deoarece efectuarea lor până la începerea urmăririi penale nu se admite sub riscul excluderii probelor în baza art. 94 alin. (1) pct. 8 [8, p. 803].

În această ordine de idei, acțiunile de urmărire penală efectuate în cadrul fazei de verificare a sesizării se vor realiza prin prisma principiului prezumției nevinovăției, dar totodată vor impune o limitare a drepturilor persoanei ca măsuri ce rezultă dintr-o bănuială rezonabilă cu privire la săvârșirea unei infracțiuni.

Anume din acest considerent statul prin mecanisme normative este obligat să elaboreze acel mecanism care ar asigura echilibru între interesul statului și drepturile omului.

Pentru a nu încălca drepturile persoanei, pe parcursul procesului penal, se va pune o întrebare în momentul necesității efectuării constatării tehnico-științifice și medico-legale, precum și a examinării corporale la fața locului, atunci când ofițerul de urmărire penală a fost sesizat cu privire la săvârșirea unei infracțiuni.

În această situație ofițerul de urmărire penală trebuie să aibă în vedere că tergiversarea efectuării examinării corporale și a constatărilor poate duce la dispariția urmelor infracțiunii de pe corpul sau îmbrăcămintea persoanei, totodată literatura de specialitate tratează subiectul referitor la examinarea corporală precum că: „În cazul în care este necesar efectuarea acțiunii procesuale respective în privința martorului sau părții vătămate ce nu au dat consimțământul în vederea examinării sale corporale, acțiunea respective se va efectua în baza ordonanței cu autorizarea judecătorului de instrucție, imperative doar după începerea urmăririi penale” [9, p. 196], de aici rezultă că aceasta acțiune în privința acestor participanți ar putea fi efectuată și în cadrul fazei de verificare a sesizării, însă ar fi necesar acordul în scris al acestor participanți.

Ca exemplu, necesitatea acestei acțiuni în faza de verificare a sesizării ar putea fi efectuată în cazul în care partea vătămată sau martorul afirmă că persoana care a săvârșit fapta prejudiciabilă are un tatuaj identic ca al său, iar efectuarea acestei va urgenta depistarea, constatarea infracțiunii și atragerea la răspundere penală a persoanei vinovate.

Respectarea vieții private la faza de verificare a sesizării, dar, totodată și pe întreg parcursul procesului penal, desfășurate prin intermediul acțiunilor procesuale ar trebui să fie îndeplinite în strictă conformitate cu prevederile legale, deoarece în cazul admiterii unor încălcări riscă ca probele administrate să fie declarate inadmisibile sau nule, ceea ce poate afecta negativ activitatea organului de urmărire penală și însuși întreg procesul de realizarea a justiției.

Făcând un coraport între instituția vieții private din Republica Moldova și Uniunea Europeană, putem menționa faptul că în viziunea ultimilor viața privată este privită și sub aspectul dreptului la protecția datelor cu caracter personal, afirmând ideea că persoanele ale căror date ar fi divulgate ar risca să fie discriminate pentru opiniile lor, credințele lor religioase, condițiile de sănătate sau după careva elemente ce țin direct de viața intimă a acestora.

Organele responsabile de înlăptuire a justiției în situația preluării datelor cu caracter personal ar trebui să le trateze în mod corect, în scopurile precizate și pe baza consimțământului persoanei interesate sau în temeiul unui alt motiv legitim prevăzut de lege [4], iar odată ce a dispărut necesitatea păstrării datelor respective, în vederea anticipării unor situații de ordinul lezării vieții private, structurile competente ale statelor membre trebuie să stabilească termene pentru ștergerea datelor cu caracter personal sau pentru o revizuire periodică a necesității de stocare a acestor date [3].

Un caz elocvent a fost și în cauza M.K. împotriva Franței (nr. 19522/09) din data de 18 aprilie 2013 unde s-a făcut referire la faptul că, reclamantul a făcut obiectul a două anchete privind furtul unor cărți. Acesta a fost achitat în urma primului proces, în timp ce în al doilea s-a dispus încetarea procesului penal.

În ambele rânduri i-au fost prelevate amprente digitale și au fost înregistrate în baza de date.

În anul 2006, reclamantul a solicitat ca amprente sale să fie șterse din baza de date. Cererea sa a fost acordată numai pentru amprente luate în cursul primului proces. Căile de atac introduse de reclamant au fost respinse. Reclamantul s-a plâns că păstrarea datelor sale în baza electronică de date cu amprente digitale i-a încălcat dreptul la respectarea vieții private.

Curtea a hotărât că, în speță, a fost încălcat art. 8 din Convenție, constatând că reținerea datelor a constituit o ingerință disproporționată în dreptul reclamantului la respectarea vieții sale private și nu putea fi considerată necesară într-o societate democratică. Curtea a observat, în special, că statul francez și-a depășit marja de apreciere în materie, întrucât sistemul de păstrare a amprentelor digitale ale persoanelor suspectate de comiterea unei infracțiuni, dar necondamnate, astfel cum a fost cel aplicat reclamantului în speță, nu a păstrat un echilibru just între interesul public și cel privat concurent, aflate în joc [5].

Potrivit hotărârii de guvern nr. 1310 din data de 31.10.2003 despre aprobarea Regulamentului cu privire la obținerea, evidența, păstrarea, sistematizarea și utilizarea datelor dactiloscopice și listei funcțiilor deținute de persoanele supuse înregistrării dactiloscopice obligatorii [6] și a legii nr. 1549 din data de 19.12.2002 cu privire la înregistrarea dactiloscopică de stat [7], subiectul abordat anterior referitor la termenul de păstrare a amprentelor digitale nu este stabilit. În această ordine de idei susțin părerea Curții care a fost expusă în cauza M.K. împotriva Franței (nr. 19522/09), deoarece nu este rațional ca unele aspecte referitoare la viața privată a persoanei să fie cunoscute, chiar și unui cerc restrâns de persoane în momentul când a dispărut necesitatea.

Analizând esența dreptului la viață privată prin prisma acțiunilor de urmărire penală ajungem la concluzia că fiecărei persoane este necesar de ai fi respectat dreptul la viața privată, indiferent de statutul social, apartenență etnică sau religie, deoarece respectarea acestei norme va duce la crearea statului de drept.

Odată ce persoana a săvârșit o infracțiune, sau din oricare alt motiv, organele de drept trebuie să se asigure că toate drepturile îi sunt respectate,

iar aceasta presupune că toți participanții, adică ofițerul de urmărire penală, procurorul sau judecătorul vor fi nevoiți să se asigure că pe parcursul procesului penal nu se vor admite ingerințe neautorizate de orice fel în sfera vieții private a persoanei, deoarece rezultatul acestor nereguli se va reflecta prin deciziile Curții Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului contra Moldovei, odată ce Republica Moldova va fi condamnată la CEDO prin prisma încălcării art. 8 din Convenție.

În acest context, consider că fiecare dintre noi ar trebui să-și ia angajamentul ca în activitatea pe care o desfășoară să contribuie la promovarea și transpunerea la nivel național a standardelor europene reflectate de Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Declarația Universală a Drepturilor Omului, dat fiind faptul că acestea reglementează expres toate cerințele care trebuie îndeplinite în domeniul protecției datelor cu caracter personal și a vieții private, astfel ca persoanei să nu-i fie lezat niciun drept.

Referințe bibliografice

1. Codul de procedură penală al Republicii Moldova din 14 martie 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 104-110, din 7 iunie 2003.
2. http://jurisprudenta.csj.md/search_rec_csj.php?id=60 (accesat la 19.10.2022).
3. http://publications.europa.eu/resource/cellar/c49f6a39-de75-4f0e-a2fe-0ae6b5bb0b3f.0021.03/DOC_2 (accesat la 16.10.2022).
4. https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2018-10/fiche_thematique_-_donnees_personnelles_-_ro.pdf (accesat la 22.10.2022).
5. <https://www.juridice.ro/essentials/4236/jurisprudenta-cedo-pri-vind-protectia-datelor-cu-caracter-personal> (accesat la 24.10.2022).
6. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110439&lang=ro (accesat la 22.10.2022).
7. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=132837&lang=ro# (accesat la 22.10.2022).
8. Dolea Ig. *Cod Procedură Penală. Comentariu Aplicativ*. Ediția II. Chișinău: „Cartea juridică”, 2020. 1408 p. ISBN 978-9975-3418-0-6.
9. Osoianu T., Ostavciuc D. *Urmărirea Penală. Suport de Curs*. Chișinău: F.E.-P. Tipografia Centrală, 2021. 493 p.
10. Дулов А., Нестеренко П. *Тактика следственных действий*. Москва: „Юристъ”, 1993. 576 с.